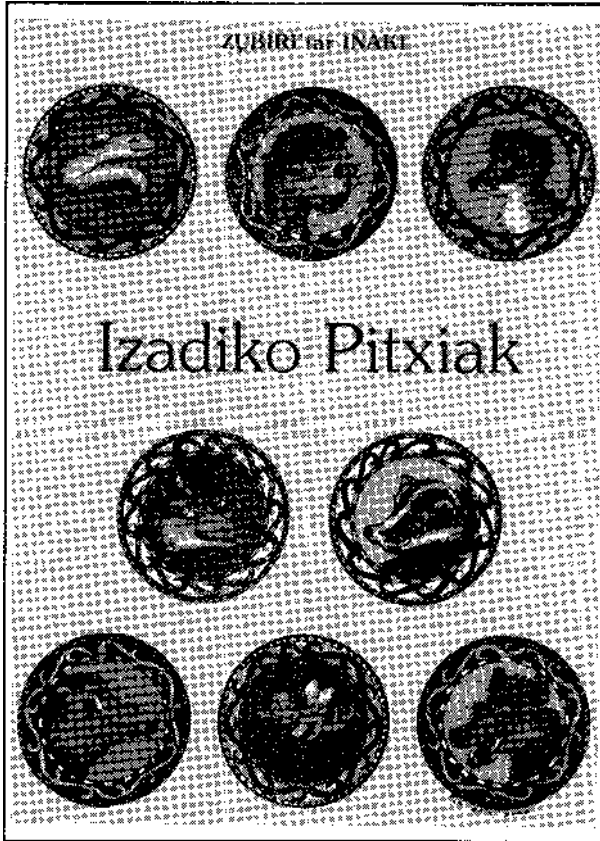

IZADI'KO PITXIAK LIBURUAREN AURKEZPENA

Ona emen IZADI'KO PITXIAK deritxan nire liburuari, argitara jaio dala. Norberaren idazlan baten argitara ekartea, seme jaio barri bezelakoa da, eta aitasun onek egileea poztasunez bete egiten dau. Aurrera joan baiño len, gora-beera batzuk emotea egokitzen daukat, liburu au ulertzeko lagungarria izango dalakoan.

Zergaitik idatzi dot liburu au...? Ara... nire lengo liburu "Oroitzak" deritxana irakurri ondoren, lagun batek auxe esan eustan: "Atsegin izan yat benetan liburu, baiña edeskien arteko niretzat ederrena, basurdearen edeskia izan da. Aizu, zergaitik ez dozuz beste abereen gora-beerak idazten...? Oldozkor itzi ninduan lagun aren eskaerak, eta andik illabete batzutara, gure inguruko beste zenbait abereen edeskia gertatzen asi nintzan.

Zergaitik ni bizkaitar izanik, gipuzkeraz idatzi...? "Oroitzak" liburu gipuzkeraz idatzi neban, eta basurdearen edeskia ez aldatzearren, enparauko abereenak be, gipuzkeraz idaztea erabagi neban. Ona emen, beraz, edeski-sorta au gipuzkeraz idatzia.

Zein elburu izan dot "Izadi'ko Pitxiak" idaztean...?

Lenengo ta bein, euskerari zor dauztaguna emotea, eta gure arbasoek orretarako izan eben zabartasuna zelanbait ordezte. Onezaz gaiñera, baiña, barrutik baebilki-

dan beste elburu bat, eta auxe alegia: gure aberriko abere batzuen bizierak adierazotea, baiña orretarako biderik onena, nire ustez, abere bakotxaren edeskia elebarri baten antzera kontatzea, nori nagusitzat edo protagonistatzat, dalako aberea aukeraturik. Eta onekin batean, zelakoak diran eta zelako jokabideak darabillezan, guretzat maiteagoak izan zeitezan. Ezagueratik maitasuna ei'dator, eta bearrezkoa da, jendeak inguruko izakiak ezagutu dagiazala, eta era onetan areik maite izaten lortu ere.

Jaungoikoak sortua da gizona, baita zabaldiko abereak ere. Ezagutu ta maite izan dagiguzan beraz. Zertarako ainbeste abere erail...? Gizonaren gosea asetzeko ala arrokeria ta eiza-irrika asetzearren...? Lenengo egoeran zillegi deritzat bearrizan bat betetera datorrelako, baiña bigarreanean ankerkeri uts eta itsua. Egia da, basabere batzuk gizonen ekarriak zemaizten dituela, baiña kinka orreitan oreka egokia billatzea onuragarria litzakigu.

"Izadiko Pitxiak" deritxan edeski-sortak zortzi basabereen gora-beerak dakaz. Bakotxaren edeskia egiteko, guztitariko abereiztiak arakatu dodaz, arein oiturak, janari-motak, bizi-lekuak, ernaltze, ugalketa, ume-zaintza, etsaiak eta beste galtzoriak aztertuz. Edeski-sorta onetan agertzen diran zeatz oneik benetakoak dira. Beste gauza da, ain zuen be, gure basa-lagunen sentipenak bene-bentan adieraztea, gairioek itz egiteko aalmenak ez dabelako. Arlo onetan, baiña, idazleak berak ezkutu ori bete egín dau, basa-bereínoen barruko sentipenak egilleak asmatuz. Argi dago, baiña, izadiaren legeai jarraituz, maitasuna, aserre, bildur, gose, egarri etabar sentitzeko gai dirala, eta olan, eraiki-gai onein bidez, idazleak basabere bakotxaren elebarria jaso egin dau.

Euzkadi'n bizi diran zortzi abereen edeskiak kontaktzen ditut. Ona emen zortzi nori nagusi edo protagonista orreik:

AIINGIRA. Gaurregun bene-benetan egiztatua da, ibaietako aingira-emeak amar-amabi urteko diranean, ezin-egon bakanak artuta, ibaian beera abiatzen dirala, eta arrek lagunduta, itsas zabalean zear milla kilometro askotako bidaia egiñik, Antillas aldean dagoan "Sargazotako" itxasoraiño doazala, eta emen arrautzak milloika errun eta arrek emaldu ondoren, betirako sutziten dirala. Arrautz ñimiñook "Gulf Stream" edo kolko joairak eroandako, iru urteko bidaian, Europa'ra irixten dira eta onezkero txitxardiñak biurtuta, ibaian gora abiatzen dira, euren garaian aingirak billakatzeko.

UGADERA edo 1GABERA edo IGARAINA. Ona emen gure aberrian antxiña baten ibaietan ugari ziran ugaztun igerilari bikain oneik, suntzitu dirala. Orain berrogei ta amar urte, neronek ezagutu nebazan txori-erriko Sangroniz ibaian. Orain ez da bat bera be ikusten, gizonen zorakeriak eta lantegietako kutsadura dala-ta. Urzale izeneko ugadera batek mundura ekarrirako kume baten gora-beerak azaltzen dira edeski onetan, guztitariko galtxorien artean, jaio zanetik, noizbait zoriona aurkitu arte.

ERBIÑUDEA edo AGOLATZA edo SATANDERRA. Arratoia baiño txikiagoa dan basa-bere au zangartasun itzelakoa da. Zabaldian ikusten da or-emenka gar txiki baten antzera, urduri ta azkar, bera baiño askozaz andiagoak diran abereai aurre egiñez. Txikia baizen zangarra da, eta soin ñimiño orretan kokatzen dan adore ta zolitasuna siñeskaitzak dira. Janari-billa diarduanean, edozein zulo edo zirrikiturik txikienetan zear igaroteko gai da, eta bearrezkoa izanik, bizitzaren alde ekingo dau bildur barik. Bein baten mendiko gurdibide baten zear niñoala, nigandik ez urrun arratoi andi bat eta erbiñude txikiaren arteko euren biziko burruka ebela ikusi neban, zoritxarrez, baiña, orduantxe ikusi ninduen, eta sasien artetik ezkatutu ziran. Ezin ikusi zelan amaitu zan arazoa, baiña baietz erbiñudea garaille izan zala.

AZKONARRA. Basabere onek Euzkadi'n oraindiño irauten badau be, ez da askotan ikusten. Asko urritu da. Joandako urteetan arein ulea oso ederretsia zan bizarra jaboitzeko erabilten ziran zurdaki edo brotxak egiteko.

Gure edestiko azkonarra, zuloz zearkatzeko bere lurpeko egoitza nai ta ez azeri. batekin banandu bear dau, eta onen ondorioz, azkonar aserrekoiak azeriari bizitza zor dautso. Azkonar au, baiña, ago-sapai bikaiñekoa da, eta griña onek gizonaren etxeraño erakarten dau janari onaren atzetik. Au dala-ta, bere burua galtzori gorrian ikusten dau. Olan eta guzti be, noizbait eme-laguna lortzen dau, eta onen ondorioz, endaren iraupena ziurtatzen da.

AZERIA. Gaurregun basabere au gure zabaldian ugaidu egin da, piñudi gazte ta sastraka lodiakaitik. Zailla da leku oneitan arrapatzea, geienetan ikusteziñak baidira. Gabaz, baiña, janari-billa urten bear, eta neronek bizi nazan inguruetan berebillean noala, bidea zearkatuz ikusi ditut askotan.

Edeski onetan "GORRIA" "ANKAMOTZ" en azeri bikaiñaren semearen edeskia aurkezten da. Piñudi edo lertegi eder batean jaio zan "GORRIA". Beste bizilekuaren billa joateko garaia etorri yakonean, zabaldian zear abiatu zan, URREBEGI bere arreba txikiak lagundutako. URREBEGI aula zan eta beti GORRIA'REN babesa billatzen eban. Biok alkarrekin bidai luze bateri emon eutsoen, eta amaika gora-beerak jasan ondoren, Gorria Irati'ko oianera eldu zan. Urrebegi gaixoa eiztari batzuk erail eben arako bidean.

BASURDEA. Ulkiz izeneko basurdea Naparra'ko mendietan jaio zan, eta bere ama ta anai-arrebakin bizitzaren alde ekiten ebala, ezbear baten, bakarrik aurkitzen da eta Palentzi'ko mendietan basurde-talde bat aurkitzen dau, eta onekin endaren bizierari emoten dautso.

Bein baten, jaio izan zan lekura biurtzeko irrika garaiteziña sortu yakon, eta dana itzita aruntz biurtzen da. Bizkai'ko mendi baten, baiña; eiztarien oparia gertatzen da.

ERLEA. Amaika azterketa egin dira mamorro onein bizitza ezagutzeko. ERNAIA izeneko erle bat norki nagusizat artu dot, erleen bizitza ta gora-beerak edesteko. Izan be, erleen biziera ta oiturak lilluragarriak dira, eta alderdi askotan gureztat eredugarri.

ERNAIA Zuberora'n jaiotako baserlea dozue, eta amaika gora-beera jasan ondoren, bere erriko gorenetao erlea billakatzen da, eta berari ezker, bere multzoa gaizkatzen da.

OTSOA. URI izeneko otsoaren gora-beerak edesten dira emen. Bein baten, Tina'ko Mendietan (Picos de Europa'ko) mendietan, ango menditar batek otsokume bat arkaitz baten aurkitu eban. Maitasunez eraginda, kumetxua etxera eroaten dau, eta emen txakurra bai'litzan azten dau, alkarren arteko maitasun-lokarri bizia sortzen dala.

Mutilla etxean ez danean (gudaritza-aldia beteteko joan dalako) auzoko beste mutil bat bere ardiak ilten dalakoan otsokoa il nai dau, baiña azkenez iges eginda, bere endakoekin biltzen da.

Urteak joan ziran, eta aspaldiko otsokoa otso bikaiña bihurturik, otsotalde bateko nagusia billakatzen da. Bein baten, gudaritza eginda errira biurtuta, gazte menditarra beorak ikusteko arkaitzetan gora abiatzen da, baiña edur-ekaitza batek artuta galtzen da. Egun aretan, Uri'k agindutako otsotaldea gose gorriak eraginda, arrapagai baten billa joiazala, mutillaren usaiña artzen dabe. Menditar mutillak bere azkena zala uste izaten ebanean, Uri'k ezagutu eban. Beste otsoek baiña, mutilla erail nai eben goseak eraginda, baiña URI'k mutillaren alde jarrita, bizitza gaizkatzen dautso. Gero, erriraiño lagundu eutsan, eta ara elduta, mutillak berarekin etxean bizi zedilla nai eban, baiña beranduegia, Uri basabitzara artaratua zan, eta aspaldiko ugazabari azken agurra egiñik, mendian gora suntziten da betirako.

Onezaz, amaitzen dira liburu onen edeskiak. Bukatu baiño len, baiña, Gaztaña-ga'yar Jesus'eri ta Oñatibia'tar Manu'ri, liburu au argitaratzeko emon dausten laguntzagaitik, eskertu nai dodaz.

ZUBIRI TAR IÑAKI